

Yön Dergisi ve Eğitime Dair Yazılarında Köy Enstitüleri*

The Village Institutes in Articles About Education Of Yön Magazine

Ergül CEYHAN

Siirt İbrahim Hakkı Kız Anadolu İmam

Hatip Lisesi, Siirt, Türkiye

ORCID: 0000-0002-4986-0971| Email:
ergulceyhan@hotmail.com

Emrah YILMAZ

Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Tarihi Anabilim Dalı, Siirt, Türkiye

ORCID: 0000-0001-5955-8277| Email:
emrah.yilmaz09@gmail.com

* Bu makale, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 2024 tarihinde onayladığı "YÖN Dergisi ve eğitime bakış açısı (köy enstitüleri)" adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Makale Bilgisi / Article Information

Cite as/Atıf: Ceyhan, E. - YILMAZ, E. (2024). Yön dergisi ve eğitime dair yazılarında köy enstitüleri. *Fikriyat Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 263-276.

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 29.09.2024 **Kabul Tarihi / Accepted:** 22.10.2024

Yayın Tarihi / Published: 31.12.2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December 2024

Cilt/ Volume: 4 **Sayı/ Issue:** 2

Sayfa / Pages: 263-276

İntihal / İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two reviewers and confirmed to be plagiarism-free.

Yayıncı / Published by: Siirt Üniversitesi Fikriyat Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi / Siirt University Journal of Social Sciences Research

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ergül CEYHAN-Emrah YILMAZ. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

Öz

1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamından yararlanan Yön dergisi 20 Aralık 1961 tarihinden 30 Haziran 1967 tarihine kadar yayın hayatını sürdürmüş ve dergi toplamda 222 sayı halinde yayımlanmıştır. Yön dergisinde işlenen konular, Türkiye'nin siyasi gündemine ışık tutmuştur. Yön dergisinde üzerinde durulan konulardan biri de eğitim konusuydu ve eğitim başlığı altında özellikle Köy Enstitüleri üzerinde durulmuş ve dergide Köy Enstitülerine özel bir önem verilmiştir. Köy Enstitüleri kendinden önce uygulanan köye yönelik eğitim programının bir devamı niteliğindedir. 17 Nisan 1940 tarihinde başta Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç olmak üzere büyük bir emek ve gayretlerle kurulan bu enstitülerin amacı köye yönelik öğretmen yetiştirmektir. Köy Enstitülerinin odak noktası "iş üzerinde eğitim" ilkesi üzerinde şekillenmiştir. Enstitülerin eğitime devam ettiği yıllar içerisinde köye yönelik eğitim programı başarıyla yürütülmüştür. Enstitülerde yetişip öğretmen olanlar ile köylerinin dışına ilk kez çıkan köy çocukları ve bu anlamda modern tarım ve hayvancılığı öğrenen köy halkı enstitülerin önemli kazanımları arasındadır. Yine Mehmet Başaran, Talip Apaydın ve Fakir Baykurt gibi yazarlar Köy Enstitülerinde yetişen önemli yazarlardır, bu yazarlar Türkiye'de köy edebiyatının güçlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'yi bir amaca sevk etmek isteyen Yön dergisi, eğitimde Köy Enstitülerinin tekrardan açılması istemiş, ancak kapatılan Köy Enstitülerinin tekrardan açılması dönemin siyasi atmosferinde mümkün olmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yön dergisi, eğitim, Köy Enstitüleri, Köy Enstitüleri'nin kapatılması, Demokrat Parti

Abstract

Benefiting from the environment of freedom brought by the 1961 Constitution, Yön magazine continued its publication life from 20 December 1961 until 30 June 1967 and the magazine was published in 222 issues in total. The topics covered in the magazine Yön shed light on Turkey's political agenda. One of the issues emphasised in the magazine Yön was education, and under the heading of education, especially the Village Institutes were emphasised and a special importance was given to the Village Institutes in the magazine. The Village Institutes were a continuation of the education programme for the village that had been implemented before. Founded on 17 April 1940 with great labour and effort by Hasan Âli Yücel and İsmail Hakkı Tonguç, the aim of these institutes was to train teachers for the village. The focus of the Village Institutes was shaped on the principle of "education on the job". During the years that the institutes continued education, the education programme for the village was successfully carried out. Among the important achievements of the institutes were those who were trained in the institutes and became teachers, village children who travelled outside their villages for the first time, and village people who learned modern agriculture and animal husbandry. Again, writers such as Mehmet Başaran, Talip Apaydın and Fakir Baykurt were important writers trained in the Village Institutes, and these writers played an important role in the strengthening of village literature in Turkey. The magazine Yön, which wanted to move Turkey towards a goal, wanted to reopen the Village Institutes in education, but it was not possible to reopen the closed Village Institutes in the political atmosphere of the period.

Keywords: Yön magazine, education, Village Institutes, closure of Village Institutes, Democrat Party

Giriş

Yön dergisi, 20 Aralık 1961 tarihinden 5 Haziran 1963 tarihleri arasındaki ilk döneminde 77 sayı olarak yayımlanmıştır. Dergi, 15 ay gibi görece kısa bir süre kapatıldıktan sonra tekrar 25 Eylül 1964 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. Doğan Avcıoğlu, Yön dergisinin ilk sayısından itibaren sorumlu müdür olarak görev yapmıştır. Doğan Avcıoğlu'nun dışında Cemal Reşit Eyüboğlu ve Mümtaz Soysal'ın yazıları da Yön'de yer almıştır. Sol ideoloji ve düşünce dünyasında önemli bir tartışma platformu haline gelen dergi diğer sol dergilere kıyasla sol düşünce hayatında önemli bir yere sahiptir (Gencer, 2020). Türkiye'nin siyasi ve kültür hayatını etkileyen Yön dergisini anlamak için öncelikle dönemin sosyo-ekonomik ve askeri şartlarını, kurucularını, genel yayın çizgisiyle birlikte 1960 Türkiye'sinin de bilinmesi gerekir. Yön dergisi muhalif basından ayrı tutulmuşsa da dergi deyim yerindeyse muhalif basının sözcülüğünü yapmıştır (Çiçek, 2013, s. 28). Yön dergisinin karakterini anlayabilmek için öncelikle ortaya çıktığı toplumsal koşulların bilinmesi gerekir. Yön Hareketi 1960'lı yılların Türkiye'sinde devlet-toplum ilişkisi içerisinde bir yol izlemiştir (Sürer, 2018, s. 112). Demokrat Parti (DP) döneminde öğrenci olayları, sıkıyönetim, basına sansür uygulaması DP yönetimini siyaseten zayıflatmıştı. 27 Mayıs ile 10 yıllık DP iktidarına son verildi (Basmacı, 2019, s. 86-87). Hazırlanacak olan anayasa güçlü bir ekonomi, özgürlükler ve siyasi gücün bir merkezde toplanmasını engelleme prensiplerinden oluşacaktı (Timur, 1962, s. 13). Uzun tartışmalardan sonra yeni anayasa 1961'de halk oylamasına sunulmuştur. Referandumdan çıkan evet sonucu ile yakın Türkiye tarihindeki bu önemli anayasa yürürlüğe girmiştir (Özdemir, 1993, s. 224 - 225). Yön dergisinin amacı Türkiye'yi belli bir hedefe ulaştırmaktır. Türkiye'nin ulaştırılmak istendiği amaca sosyal ve ekonomik tartışmaların sonunda ulaşılabilecek dergide kaleme alınan yazılarda belirtilmiştir. Yön dergisindeki yazar ve düşünürler derginin ilk sayısında yayımladıkları bildiriye de bu hedefe ulaşmak için amaçlarını açıklamışlardır. Yön dergisi, Köy Enstitüsü projesinin neden tam olarak gerçekleştirilmediği ve ortadan kaldırıldığı üzerinde dururken dergideki birtakım yazarlar da toprak ağalığı, eğitim ve Köy Enstitüleri gibi güncel konular üzerinde araştırma yazıları ve makaleler yayımlamışlardır (Bilici, 2021, s. 78).

İsmail Hakkı ve John Dewey'in de istediği gibi eğitimde köye ağırlık verecek olan Köy Eğitim Kursları 1936 yılında açılmıştır. Eğitim Kurslarıyla ileride açılacak olan Köy Enstitülerinin temeli de atılmış oluyordu. Köy Eğitim Kanunu'yla köylerin eğitim-öğretim ve tarım işlerinin yapılmasını sağlamak için az nüfuslu köylere Köy Eğitim Kanunu gönderilmiştir. Bundaki amaç Türk köylüsünü çağdaş yaşam standartları seviyesine ulaştırmaktır. Bu amaç ile ülkemizde eğitim için yoğun bir çaba ve emek harcanmıştır (Yüksel, 2019, s. 63 - 64). Cumhuriyet Dönemi'nde köylüye yapılan en önemli yatırımlardan biri de Köy Enstitülerinin açılmış olmasıdır. TBMM'de kabul edilen 3803 sayılı kanun ile Köy Enstitüleri kurulmuştur. Kanunda özetle köy öğretmenleri yetiştirmek için ziraata uygun yerlerde Köy Enstitüleri açılır maddesi yer almaktaydı. Köy Enstitüleri Kanunu'na göre okulsuz köy bırakılmayacaktı. En uzaktaki köylere dahi Köy Enstitülü öğretmenlerin sayesinde ulaşabilecekti. Bu noktada Köy Enstitüleri projesinin amacı köyü kendi içinden kalkındırmaktı. Bu açıdan Köy Enstitüleri projesi hem bir eğitim projesi hem de ekonomik bir projeydi (Kaplan, 2017, s. 57).

1. Yön Dergisinin Kuruluşu

Yön dergisi, Kurucu Meclis'in üyeliğini de yapan Cemal Reşit Eyüboğlu, Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal tarafından çıkarılmıştır. İsmet İnönü tarafından CHP kontenjanından Kurucu Meclis üyeliğine bu dönemde Mümtaz Soysal ve Doğan Avcıoğlu seçilmiştir. Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal ve Cemal Reşit Eyüboğlu'nun ileri görüşlülüğü 1961 Anayasası'nın hazırlanışında ülkenin ihtiyaç duyduğu köklü değişikliklerin gerçekleştirilmesini de sağlamıştır. Özellikle siyasi ve politik alanlarda halkı aydınlatmak için bir derginin çıkarılması Avcıoğlu ve arkadaşları tarafından zaruri bir ihtiyaç olarak görüldü. Avcıoğlu ve arkadaşları yollarını bulabilmek için Soysal'ın da tavsiyesiyle derginin adını "Yön" koydular (Turan, 2002, s. 48). Kendisinden önceki muhalif basından kendisine has özellikleriyle ayrılan Yön dergisinin bünyesinde muhalif basının sözcüleri de bulunmaktaydı. Bu noktada *Forum* önemli bir yer tutmaktaydı ve DP Dönemi'nde yayımlanmış olan diğer dergilere kıyasla bu dergi zengin bir içeriğe sahipti ve aynı zamanda birçok yazarı da bünyesinde barındırıyordu (Çiçek, 2013, s. 22 - 23).

Yayınladıkları ortak bildiriyle Yön dergisinin etrafına toplanan yazar ve düşünürler savundukları düşünceleri ilk sayıda okuyucularına iletmişlerdir. Hazırlanıp yayımlanan bildiri Türk toplumunda çeşitli görevlerde bulunan 160'tan fazla aydın tarafından imzalanmıştı. Bildiri oluşturulmadan önce

aydınların fikirlerine danışılarak ve yine bu fikirler geliştirilerek bildiri son şeklini almıştır. İlk sayıda yayımlanan bildiride derginin kuruluş amaçları açıkça belirtilmiştir. Özetle hazırlanan bu bildiriye, Atatürk devrimlerini amaç edinerek çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak, demokrasiyi yaşatmak, sosyal adaleti sağlamak, ekonomik anlamda hızlı kalkınma gibi amaçlar yer almıştır (“Bildiri”, 1961, s. 12-13).

1.1Yön Dergisinin Yayın Hayatı

Toplamda 222 sayı halinde yayımlanmış olan *Yön* dergisi 20 Aralık 1961 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. *Yön* dergisinin basın hayatı 30 Haziran 1967 tarihinde yayımlanan 222. sayı ile sonlanmıştır. Haftalık olarak yayımlanan dergi fikir ve sanat gazetesi olarak tanımlanmıştır. *Yön*'ün çekirdek dediğimiz yazar kadrosunda Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal gibi yazarlar yer almıştır (Dikici, 2007, s. 48). Satış tirajı 30.000'lere yaklaşan dergi Türk solu üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Bunun en önemli sebebi aydın desteğini alması ve ülkenin içinde bulunduğu siyasi koşullardır. Türk solunda sol-sosyalist yayımlara 27 Mayıs'tan sonra hızlı bir şekilde ilginin artmasındaki en önemli sebeplerden biri bu dönemde yayımlanan sosyalist bir dergi olan *Yön*'ün varlığıydı (Barkın, 2011, s. 51). Avcıoğlu derginin yayım hayatına başlaması için 10.000 TL, Hamdi Avcıoğlu 40.000 TL ve Cemal Reşit Eyüboğlu da 70.000 liralık bir sermaye ile dergiye maddi katkıda bulunmuşlardır. Bu maddi katkılarla derginin ödenmiş sermayesi toplamda 120.000 TL olmuştur. Mevcut sermayenin dışında dergide yayımlanan ilanlardan az da olsa bir gelir elde edilmiştir. *Yön* yayınlarından elde edilen gelir de söz konusu olunca derginin basım sürecinde herhangi bir maddi sorunla karşılaşmamıştır. *Yön* dergisinin tirajı sıkıyönetim komutanlığı tarafından kapatıldığı 78. sayıya kadar 30.000' civarında iken derginin kapatılmasıyla Eylül 1964'teki tirajı 10.000'e kadar düşmüştür. *Yön* gibi bir fikir ve düşün dergisi için o tarihlerde bu tiraj her şeye rağmen önem arz etmekteydi (Özdemir, 1986, s.53-55).

Temsilciler Meclisi sayesinde *Yön*'ü çıkaracak kadro siyasi tecrübe de kazanmıştır. *Yön* yazarları bu sayede geniş bir aydın çevresiyle temas kurabilmiştir. Atilla Karaosmanoğlu, Osman Nuri Torun, Çetin Altan, Altan Öymen, Bahri Savcı ve Adil Aşçıoğlu gibi aydınlar *Yön* dergisinde yazmadan önce Temsilciler Meclisi'ndeki faaliyetleriyle tanınmışlardır. Bu isimlerin dışında Cemal Reşit Eyüboğlu Kurucu Meclis'e Trabzon il temsilcisi olarak girmiş, *Yön* dergisinin finansmanını sağlamış ve bir dönemde CHP'de milletvekilliği yapmıştır. Bu dönemde *Yön* dergisinin ortaya çıkmasını sağlayacak koşullar da zamanla oluşmaya başlamıştır. 1961 seçimlerinde muhalefetin yaşadığı düş kırıklığından sonra Yön Hareketi yayım hayatına başlamıştır. 1960'lı yıllarda açıkça ifade edilmese de ülkedeki sorunların çözümününün sosyalist bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği sol ideolojide hâkim bir görüş niteliğine sahipti (Dikici, 2007, s. 49-51).

1.2Yön Dergisinin Düşünce Dünyası

Yön dergisinin kendi fikir ve düşüncelerini açık ve serbestçe açıklayabilmesinde 1961 Anayasası'nın önemli bir rolü bulunmaktadır. Yeni Anayasa'nın getirdiği özgürlük ortamında devletçiliğin önemli bir rol oynadığını belirten *Yön* yazarları, siyasal hayatta kendisine önemli bir yer bulmuştur. *Yön* “bildiri”sinin amacına uygun olarak gerçekleşmesi için tutarlı bir politika izlenmiştir. Sosyalizm kavramı, *Yön*'ün diğer sayıları incelendiğinde daha iyi anlaşılmaktadır. *Yön* dergisinin amacı geleceğin Türkiye'sini inşa etmektir. *Yön*, ekonomik bağımsızlığı savunurken her türlü sömürgeciliğe de karşı olduğunu açıkça belirtmiştir. Dergi, halkçı bir yönetimin kurulması için düşünsel anlamda mücadele etmiş ve dergi yazarları sömürülen kesimlerin susturulmasına da sert bir şekilde karşı çıkmışlardır. *Yön*'ün 1960'lı yıllarda doğrudan iktidar ve iktidar partileriyle bir bağlantısının olmayışı da dergiyi farklı bir konuma koymaktaydı. Yöncülerin muhalif söylemlerini açıkça dile getirmelerinde hükümetle aralarına koydukları mesafenin önemli bir rolü bulunmaktadır (Çiçek, 2013, s. 32-33). Dergi, kalkınmayı öncelikli hedef sayarak Türkiye'nin kalkınabilmesi için kendine özgü bir sosyalizm modelini gerçekleştirmesi gerektiğine inanıyordu ve bu noktada Yön bir aydın hareketi olarak sosyalizmi destekliyor ve ekonomik olarak savunuyordu. Türkiye'nin içinde bulunduğu darbe ortamının aşılması için *Yön* bildirisinde adı geçen aydın ve düşünürler sosyal adaleti sağlamak ve demokrasiyi sağlam temeller üzerine oturtmak için ülkenin hızla gelişmesinin planlı bir kalkınma modeliyle gerçekleşeceğine inanıyorlardı. Türk toplumunu şekillendirebilme yeteneğine sahip olan aydınlar kalkınmanın ana çizgileri üzerinde durmuş ve dergide buna istinaden milliyetçilik ve

emperyalizm karşıtlığı üzerinde durulmuştur. Yön'deki aydın ve düşünürler Türkiye'nin kurtuluşunun iktidarların eğitim, ekonomi ve siyasi stratejisiyle sağlanacağını düşünüyorlardı. *Yön* gerçekleştirmek istediği bu amaç ve hedefler açısından sadece bir dergi değil aynı zamanda çevresine topladığı aydın ve düşünürlerle kitlelere yön veren, verebilecek siyasi bir hareketti. Yön Hareketine yakından bakıldığında dergi, Türkiye'nin en büyük sorunu olarak ekonomik kalkınma, eğitim ve siyasi istikrarsızlığı görmekteydi (Dikici, 2007, s. 51 – 53).

1.3 Türk Siyasetinde Yön Dergisi

Yön dergisinin yayım hayatında sosyalizm kavramını en etkili şekilde kullanması ve sol fikirlerin açığa çıkarılması derginin Türk siyasi hayatındaki önemli etkileri arasındadır. Dergi, sosyalizmin önemi ilk sayısından itibaren belirtmiş ve derginin diğer sayılarında da sosyalizme önemli bir vurgu yapılmıştır. *Yön*'ün sosyalizm tartışmaları bu meselenin daha çok meşruiyetiyle ilgiliydi (Barkın, 2011, s. 53). Avcıoğlu sosyalizmin önemini *Yön*'ün daha ilk sayısından itibaren vurgulamış ve Türkiye'nin kalkınma programını hızlandıracak çapta bir kemer sıkma politikasının uygulanması, ülkenin maddi imkânlarından herkesin eşit şekilde faydalanması, ekonomik refahtan herkese eşit pay dağıtılması ve ülkenin hızlı bir şekilde gelişmesinde sosyalizmi ve sosyalist düşüncenin önemini dile getirmiştir. *Yön*'ün uygulamak istediği sosyalizm daha çok kalkınmış ve modern bir Türkiye'yi öngörmekteydi (Avcıoğlu, 1961, s. 3). Türkiye'de ilk defa kadın hakları, işçi sınıfı, sosyal demokrasi ve Kürt sorunu gibi konular *Yön*'ün ortaya koyduğu siyasal düzlemde ilk kez derinlemesine işlenebilmiştir. *Yön*'ün ilk sayılarından itibaren işlediği konular ve Türk solunun ciddiye alınması *Yön* dergisinden çok sonra gerçekleşmiştir. Bu durum, *Yön*'ün liderlik karakterini ortaya koymuştur. Daha ilk sayısından itibaren *Yön* dergisi hem yurt içinde hem de yurt dışında ilgiyle karşılanmıştır. Dünyanın önde gelen A.F.P. (Agence France-Presse) gibi büyük haber ajansları *Yön* dergisiyle ilgili haberlere yer vermiştir. Ayrıca *Le Monde* gibi büyük gazetelerde *Yön*'ün kuruluşunu haberleştirmişlerdir. Yabancı ülkeler, *Yön* ile ilgili bilgi toplamak için Ankara'daki elçiliklerine başvurmuşlardır. Ulusal basında ise *Milliyet*, *Öncü*, *Vatan* ve *Ulus* gibi gazeteler tarafından *Yön* dergisinin çıkışı halka bildirilmiştir. *Yön*'ün ilk sayısında yayımlanan "Bildiri" dönemin gazetelerinde tartışılmıştır. Üniversite öğrencileri de *Yön* dergisinin yayımına kayıtsız kalmamıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesindeki öğrenciler, çeşitli okul dergilerinde yayımlaması için *Yön*'ün bildirisini Fransızcaya tercüme ederek Fransa'ya göndermişlerdir ("Yön'ün Akisleri", 1961, s. 9). Sosyalist tartışmaların odak noktası haline geldiği 1960'lı yıllar aynı zamanda Türk siyasi hayatında köklü değişimlerin yaşandığı yıllardır. Yön'ün bu önemine rağmen bu dönemdeki farklı anlayışlar ve yorumlar derginin kapanmasıyla sonuçlanmıştır. Yön'ün kapanması Avcıoğlu'nu harekete geçirmiş ve Avcıoğlu *Devrim* gazetesini *Yön*'den sonra çıkarmıştır. 1980'li yıllardan geriye doğru bakılıp *Yön* dergisi ve Doğan Avcıoğlu incelendiğinde Türkiye'de istenilen politik değişimin yani halkın siyasal açıdan bilinçlenmesi yerine daha çok ordunun radikal kanadıyla bu değişimlerin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. *Devrim* gazetesi, 12 Mart darbesini "*Ordu anti-Kemalist Gidişe Dur Dedi*" başlığıyla vermiştir. Avcıoğlu'nun yönetimindeki *Devrim* gazetesi, Atatürkçü düşüncenin ordu tarafından uygulanacağı inancındaydı. Avcıoğlu'ndaki değişim yıllar içerisinde yazılarına da yansımıştır. Ancak çevresinin ve siyasal şartların bu değişimde büyük payı olduğu unutulmamalıdır (Fedai, 2018).

2. 1920'li Yıllarda Türkiye'nin Köy Eğitim Politikası

Türkiye, 1920'li yıllarda siyasi bir değişim süreci içerisine girmiştir. Cumhuriyet düşüncesine en uygun zemin bu toplumsal koşullar altında belirlemiştir. Eğitim düşünce ve politikaları okullar sayesinde toplumsal yaşamın içindeki bireyleri üretim sistemine dâhil eder. Okullarda toplumsal yapının ihtiyaçlarına uygun eğitimler verilerek iyi bir vatandaş eğitimi kazandırılır. Kaynakların eşit dağılımı ve kullanımı sürecinde okullar düşüncelerin şekillendiği birer kurumdur. Başarılı bir eğitim politikası, ilkokuldan üniversite eğitiminin sonuna kadar olan süreçte toplumsal değerleri içselleştirir. Sosyal politika yaklaşımında iş becerileri kazanma ve toplum kurallarına uygun davranışlar, eğitim sayesinde kazandırılır. İdeal eğitim modelinin değerlendirilebilmesini sağlayabilecek sosyal politika anlayışı kapsamında uygun bir eğitim hizmeti verilmelidir (Babahan, 2009). Toplum varlığının devamı eğitimin verildiği okullara bağlıdır. Okullardaki eğitimin belli bir düzen içinde verilmesi toplumun yeniden inşa edilmesini sağlar. Bundan dolayı eğitim - öğretim programlarının birbirini tamamlaması büyük önem taşımaktadır. Eğitimin amacı topluma istendik davranışları kazandırmaktır. Eğitim, toplumsal ihtiyaçlardan ortaya çıkmıştır. Varlığını devam ettirmek isteyen her toplumun mevcut bir eğitim politikası söz konusudur. Toplumsal kurumların oluşturulmasında eğitim kadar ülkenin milli

değerleri de önemlidir. Çağdaş bir Türk toplumu oluşturmak Atatürk inkılaplarının temel amacıdır. Türkiye'nin eğitim politikası milli, laik ve bilimsel bir eğitim sistemine dayanmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'ndeki eğitimin temel amacı, Türk milletini okur-yazar yapmaktır. Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada eğitimin bir süs olmadığını, öğretimin de baskı aracı olmadan yöntem ve kurallarına göre uygulanması gerektiğini ve eğitimin pratikte kişiyi geliştirmesinin önemine değinmiştir (Kuşci, 2021, s. 89 – 90). Toplumsal yaşamı düzenleyen eğitim, bilginin nesillere aktarılmasını sağlayan önemli bir araçtır. Toplumların her alanda kalkınmasını sağlayan eğitim sistemi sayesinde bilgi unutulmaktan kurtulur. Eğitim sistemi sayesinde ekonomik kalkınmanın hızı artırılır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim sistemimiz daha işlevsel bir hale getirilmiştir. Bu kanun ile bütün okullar Maarif Nezareti'ne bağlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu oluşturulmuştur. Eğitim sisteminde sorun olarak görülen ikili sistem kaldırılmıştır. Kültür çatışmasını engellemek için Batı tarzı eğitim sistemine geçilmiştir. 1 Kasım 1928 tarihinde yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle okuma yazmada yeni bir dönem başlamıştır. Eğitimin halk içinde yaygınlaştırılması için önemli adımlar atılmış ve Mustafa Kemal'e "başöğretmen" ünvanı verilmiştir. Atatürk, halk arasında dersler vermiş ve eğitim seviyesinin artırılması için çaba göstermiştir (Demir, 2021, s. 74 – 75).

Öğretmen yetiştirme konusu, cumhuriyetin ilk döneminde çözülmesi gereken önemli bir sorundu. Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenlik mesleğinin yasal düzenlemelerle önemi ve değeri artırılmaya çalışılmıştır. Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu ve 789 sayılı Maarif Teşkilatı'na dair kanunla öğretmen sorunu çözülmeye çalışılmıştır (Bastık, 2020, s. 129). Öğretmenlik mesleğine verilen değer bir yandan artırılmaya çalışılırken diğer yandan da Türk halkının ve özellikle de köylünün eğitilmesine önem verilmiştir. Eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek için de ilköğretim eğitimi zorunlu hale getirilmiştir. Bu anlamda Türkiye'deki eğitimsizlik ve okulsuzluk sorunuyla mücadeleye temelden başlandığı söylenebilir. 1930'lu yıllarda köylünün eğitilmesi, kalkınmanın ilk koşulu olarak görülmüştür. Erken cumhuriyet yıllarında eğitim politikasının temel amacı Türk toplumunun bilgisizlik sorununu çözmek ve inkılapların tüm yurttaki başarıyla gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Bilgisizlikle mücadelenin yanında ülkede yaşanan ekonomik sorunlar ve köylerin kuruldukları coğrafi bölgelerdeki farklılıklar gibi olumsuzluklar köy eğitimi için planlanan eğitim faaliyetlerinin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. Yazar Yunus Nadi, *Cumhuriyet* gazetesindeki yazılarında köylerdeki eğitim ve ilköğretim sorununu işlemiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlandığı bir yazısında köylerdeki eğitim programıyla, şehirdeki eğitim programının aynı olmasını doğru bulmadığını belirtmiştir. Nadi, eğitimin nüfusun büyük bir bölümünün yaşadığı köylerden başlatılması gerektiğini savunmuştur. Yunus Nadi, köy okullarında verilen okuma yazma eğitiminin köydeki çocuklar ve köy halkı için yeterli olmadığını da ifade etmiştir. Köy okullarının programına köy yaşamıyla ilgili uygulamalı derslerin eklenmesini, köy okullarının yeniden düzenlenmesini ve okullara ait arazilerin çalışma sahası olarak öğretmenlerle öğrencilerin kullanımına sunulmasının köy okullarından alınacak verimi maksimize edeceğine dikkat çekmiştir (Aslan, 2023, s. 34 – 35). Köylerde yaşayan halk için asıl sorun, okuma-yazma ve ilköğretimin niteliğinde görülmüştür. Bu noktada 1928'e gelindiğinde eğitim öncelikli bir konu olarak görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretimin yaygınlaştırılması yönünde çaba göstermiş, il bütçeleri ilköğretimin donatım ve yapı gibi giderleri için harcanmıştır. Öğretmen ve okul yetersizliği nedeniyle okullaşma, ilköğretim düzeyinde istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Zorunlu ilköğretimin uygulanması hayata geçirilememiştir. Okul açığını kapatmak için kasabalarda Halk Gece Dershaneleri açılmış ve binlerce kişiye okuma ve yazma kursu verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Köy Yatı Mekteplerini açarak yoksul çocukların ilköğretim eğitimi almalarını sağlamıştır (Sakaoğlu, 1992, s. 39 – 40).

Köy Yatı Mektepleriyle köylü halkın eğitim ihtiyacı karşılanmak istenmiştir. Bu okullar sayesinde okuyamayan yoksul köy çocukları okuyacak ve köyün kalkınmasına da katkı sağlanacaktır. Yunus Nadi'nin "*Türkiyemizde Köy ve Köylü*" başlıklı yazısında cumhuriyetin kuruluşundan on yılı aşkın bir sürede köylerin kalkınması için neler yapıldığı anlatılmış ve hükümetin köylerin kalkınması için nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair önerilerde bulunulmuştur. Köylerin ekonomik ve sosyal kalkınmasının ancak köy okulları ve köy öğretmenleriyle mümkün olacağına önemine dikkat çekilmiştir. Köy eğitiminde zirai kalkınmaya yönelik bir eğitimin verilerek köylünün tarımsal üretime katkıda bulunarak ülkenin kalkınmasında önemli bir adım atılacağı belirtilmiştir. Yunus Nadi, iyi yetiştirilmiş köy öğretmenleriyle Türk köylüsünün kalkınmasının gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Yunus Nadi'ye göre eğitimde öncelik köy ve köylü olmalıdır. Köy okullarının fiziki yapısı iyileştirilmeli ve köye gidecek öğretmen dönemin en iyi okullarında eğitilmelidir. Köyü kalkındırarak

en önemli araç da öğretmen olarak görülmüştür (Aslan, 2023, s. 35-36). Dönemin şartları itibariyle köylerin büyük çoğunluğunda ilkokul olmadığı için çocuklar da kilometrelerce yol yürüyerek uzak köylerdeki okullara gitmişlerdir. Kilometrelerce yol yürüyen gençlerin en büyük hedefi ataları gibi hayatlarının köyde sonlanmamasıydı. Amaçlarına ulaşmak isteyenler uzun yürüyüşlerle okullarına varmışlardır. Bu öğrenciler kar, soğuk ve sıcaklık gibi iklim şartlarıyla da mücadele etmişlerdir. Yoksul çocukların eğitim hayatı ailelerinin çalışmaya gitmesinden dolayı bazı dönemlerde sekteye uğramıştır (Şahhüseyinoğlu, 2015, s. 23). Köy Muallim Mektebi Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanlığı döneminde açılmış ve amacı da köyün öğretmen ihtiyacını karşılamak olmuştur (Akyüz, 2009, s. 392).

3. Köy Enstitülerinin Kuruluşu ve Amaçları

Toplumsal kalkınmanın köyden başlatılması fikri II. Meşrutiyet Dönemi kadar eskiye gider. II. Meşrutiyet Dönemi'nde *Yeni Mektep* Mecmuasında Ethem Nejad, Sabri Cemil ve İsmail Mahir Efendi gibi kişilerin eğitimle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde köylüyü eğitime fikri hız kazanmıştır. Köylünün eğitilmesiyle ilgili görüşler cumhuriyetle birlikte tekrar gündeme gelmiş ve bu konuda John Dewey, Halil Fikret Kanad ve İsmail Hakkı Tonguç gibi kişiler düşüncelerini açıklamışlardır. Köylünün eğitimine ilişkin görüşler yeni pedagojik akımlar çerçevesinde oluşturulmuştur (Karakaş, 2003, s.226). Cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu köylüsünün sosyal ve kültürel seviyesi oldukça düşük durumdaydı. Köyün sosyolojik yapısının iyileştirilmesi öncelikle ekonomik refahın artmasına bağlıydı. Üretim ilişkileri bakımından modern öncesi çağları yaşayan bir köyün sadece eğitim-öğretimle kalkındırılması düşünülemezdi. Ancak bir köye paranın girmesi ve üretim ilişkilerinin değişmesiyle de köylünün durumu bir an da değişmezdi (Eyüboğlu, 1961, s. 16).

Köyde eğitim meselesi Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç gibi eğitimci kişilerin emek ve gayretleriyle çözülmeye çalışılmıştır. Köy sorunu ve köylünün kurtuluşunu sağlamak yalnızca köyün kalkınmasıyla alakalı bir durum değildir. Aynı zamanda bilinçli bir köylü yetiştirilerek ekonomik refahları da arttırılmalıdır. Askerliğini yapmış okuryazar sıfatıyla eğitmen seçilen kişiler köylerde geçici öğretmen olarak görevlendirilmişlerdir. Eğitmen görevine seçilen bir grup için 1936 yılında Eskişehir'in Çifteler Çiftliği'nde dört aylık bir kurs açılmıştır. Bu kursları tamamlayan eğitmen adayları, açılacak Köy Enstitülerinin ilk binalarını da yapmışlardır. Eğitmenler, köy çocuklarını okutmak, köylüye modern tarım tekniklerini öğretmek ve köyün sağlık sorunlarını çözmek gibi görevlerle sorumlu tutulmuşlardır (Kaplukan, 2012). Yeni bir eğitim kurumu olan Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu kurulmuştur. Köylünün eğitimden faydalanmasını sağlamak için en uzak köylere kadar eğitimi yayma ve köylüyü bilimin ışığıyla aydınlatmak gibi bir misyonla Köy Enstitüleri kurulmuştur (T.C. Resmî Gazete, 22 Nisan 1940, sayı: 4491). Köy Enstitüleri projesinde köyün eğitim yoluyla canlandırılmasını sağlamak görevini de öğretmenler üstleneceklerdi. Enstitülerin açılmasına yönelik kanun tasarısında köye öğretmen yetiştirme sisteminde uyulacak kurallar arasında öğretmen adaylarını köy çocukları arasından seçmek, köy çocuklarına öğretmenlik mesleğiyle birlikte demircilik, yapıcılık gibi çeşitli işleri de öğretmek, öğretmen adaylarını köy hayatına hazırlamak ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde toprak verilmesi gibi özelliklerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Eser, 2015, s. 1232 – 1233). Köye öğretmen yetiştirmek için hazırlanan Köy Enstitüleri kanun tasarısındaki genel prensiplerin en başında kırsal yerleşmelerin kendine özgü özelliklerini yakından tanıyan köylü çocuklarını yetiştirmek geliyordu ("Nasıl Bir Eğitim Sistemi", 1962, s. 10).

Köy Enstitüleri, ekonomik sıkıntıların da yaşandığı bir dönemde kurulmuştur. 1940'lı yıllarda okuryazarlık oranı oldukça düşüktü. Ülkemizin gelişmesi için köylerden başlayarak bir eğitim seferberliği başlatılmalıydı ve bu durum Köy Enstitülerinin kurulma sürecini hızlandırmıştır (Topuz, 2022, s. 22). Öğretmenlerin yetişme şartları da buna göre düzenlenmiştir. Bu yüzden de Köy Enstitülerinin kurulacağı yerlerde köye uygun şartlar aranmıştır. Bölgenin nüfusu, coğrafyası ve enstitünün kurulacağı yer bu açıdan önemliydi (Çorakbaş ve Yeşilbaş, 2016, s.130). Eğitim savaşına katılan enstitülü mezunlar o dönemde zor şartlar altında çalışırken mecburi hizmet süresi olarak da 20 yıllık bir çalışma yükümlülüğü getirilmiştir. Bundaki amaç öğretmenlerin köyden gidişini ve eğitimin aksamasını engellemektir. 1943 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca *Köy Enstitüleri Öğretim Programı* hazırlanmıştır. Enstitülerdeki öğretim programına göre okutulacak dersler kültür, ziraat ve teknik dersler başlıkları altında toplanmış ve 44 saatlik haftalık çalışma programı hazırlanmıştır. Programa göre 44 saatin 22 saati kültür derslerine ayrılmış ve geriye kalan diğer 22 saatin 11'i tarım, 11'i de teknik çalışmalara ayrılmıştır. Köy Enstitüleri sayesinde Türk milli eğitimi hızlı bir ilerleme

kaydetmiştir. Enstitülerde köyler için sağlık personeli de yetiştirilerek köylülerin sağlığının iyileştirilmesine katkıda bulunulmuştur (Giorgetti ve Batır, 2008).

4. Yön Dergisinde Köy Enstitüleri

Yön dergisindeki eğitim konusuna bakıldığında Köy Enstitüleri başlığı ön plana çıkmaktadır. Köy Enstitüleri hakkındaki yazılarda Sabahattin Eyüboğlu, Fakir Baykurt ve Mehmet Başaran dikkat çeken yazarlardır. *Yön* dergisinin Köy Enstitülerine bakışı daha çok bu eğitim kurumlarının tekrardan revize edilerek açılmasına yöneliktir (Gut, 2020, s. 98). Türk eğitim tarihine önemli katkılar sağlamış olan Köy Enstitüleri köyleri çağın gereklerine uygun olarak değiştirip dönüştürmeye çalışmıştır. *Yön* dergisinde Köy Enstitüleri konusu ele alınırken enstitülerin kapatıldığı dönem göz önüne alınmalıdır. Millî Eğitimin yedinci şurasında alınan kararlardan biri de öğretmen yetiştirilmesinde Köy Enstitülerindeki gibi bir yöntemin kullanılmayacağı ve bu yeni dönemde sadece okuma-yazma öğretecek bir öğretmen tipine ihtiyaç duyulduğudur. *Yön* dergisinde kaleme alınan yazıların ekseriyeti enstitülerin yeniden açılması üzerinedir. *Yön* dergisinin 17. sayısı Köy Enstitülerine özel olarak ayrılmıştır (“Eğitim”, 1962, s. 5 – 7).

Köy Enstitüleri konusunda en detaylı çalışmaları yapmış olan F. Kirby’in doktora çalışması kitap haline getirilerek Köy Enstitüleri için bir başvuru eseri olmuştur. *Yön* dergisinde enstitülerin kuruluş amacı hakkında da bilgi verilmiştir. *Yön*’ün 17. sayısının 12. sayfasında Köy Enstitülerinden bahsedilirken özetle köye meslek adamı ve öğretmen yetiştirilmesinin kırsal kesimdeki halkın ekonomik sorunlarının çözümüne katkı sağladığına ve Amerikalı F. Kirby tarafından da Köy Enstitülerinin araştırılmasına değinilmiştir. *Yön* dergisinin yine 17. sayısında enstitülerin bulunduğu dönemdeki faydaları da anlatılmıştır (“Köy Enstitülerinin Temeli Olan Düşünceler”, 1962, s. 12). Köy Enstitülerinin önemli bir diğer tarafı da Anadolu kadınına köye kapanıklıktan kurtarmasıdır. Sabahattin Eyüboğlu’nun *Yön*’de yazmış olduğu bir makalesinde Köy Enstitüleri sayesinde genç kızların hayatlarını köylerde tüketmesinin kaderin bir yazgısı olmaktan kurtulduğu belirtilmiştir. Eyüboğlu’nun *Yön*’deki “köy kadınlığı ve eğitim...” adlı makalesinde kadınların köylerdeki sindirilmişlikten kurtarılacağına, erkeklerle aynı haklara kavuşacağına ve köy kadınının alacağı eğitimle uyanacağına inandığından bahsedilmiştir. Köy Enstitüleri sayesinde köyde yaşayan kız çocukları da eğitimdeki fırsat eşitliğinden faydalanmıştır (Eyüboğlu, 1962, s. 12). Köylü kızların hayatını değiştiren Köy Enstitülerinin bir diğer amacı da köylüye iş eğitimi vermektir. Bunun için de enstitüdeki öğrencilerin iş üzerine eğitim almaları amaçlanmıştır. Köyde iş üzerine eğitim alan gençler, enstitülerde yetiştiğinden gittikleri köyleri de geliştirmişlerdir. Anadolu bir köy ve köylü ülkesiydi. Gökteki bir yıldız gibi parlayan Alilerin ve Aşşelerin yüzyıllardır devam eden makûs talihleri de Köy Enstitüleri sayesinde değişmiştir. Yakın Türkiye tarihinde enstitülerin varlığı büyük ve önemli bir olaydır. Bilim, eğitim ve teknikle kendini yetiştiren çocuklar gittikleri köyleri karanlıktan aydınlığa çıkarmaya çalışmış ve bunda da kısmen başarılı olmuşlardır (Bahadanlı, 1966, s. 12).

Köylü çocuklar enstitülere gelmeden önce iş üzerinde yetişiyorlardı. Türk eğitim sisteminin amacı kişinin bireysel olarak kendine yetmesi üzerine kurulmuştur. Öğretmen yetiştirme zorunluluğu enstitülerin kurulma sebebini oluşturmuştur. Köy Enstitülerinin dışındaki öğretmen okulları da köye öğretmen yetiştirmiş fakat bunlarla öğretmen ihtiyacı karşılanamamıştır (“Köy Enstitülerinin Temeli Olan Düşünceler”, 1962, s. 14). Köy Enstitülü öğretmenler kendinden önceki öğretmenler gibi yalnızca sınıf içinde etkin olmayacak ayrıca çevresinde etkili olarak tarım, hayvancılık ve el sanatlarındaki yetkinliği ile örnek olacaktı. Enstitülü öğretmenler ayrıca idare konusunda da bilgiliydiler ve köyün idari sorunlarını üst makamlara bildireceklerdi. Kadın öğretmenler de kadınlara dikiş ve nakış dersleri vereceklerdi (Eralp, 1965, s. 8). Köy Enstitülerinin en canlı olduğu yıllarda köye giden öğretmenlerden tarlasını kendi işleyenler olduğu gibi tarlasını ekmeyip yarıcıya verenler de olmuştur. Enstitülü öğretmenler köylerde çeşitli sorunlar yaşamıştır. Örneğin: ürünü ürettiklerinde karşılına pazarlama, nakil araçları ve yol sistemi gibi çeşitli engeller çıkmıştır. Yerinde sayan köyü bir öğretmenin tek başına kalkındırmasını beklemek çok da gerçekçi bir tutum değildir. Ancak Köy Enstitülü öğretmenler bütün bu olumsuzluklara rağmen elinden gelenin en iyisini yapma gayreti içerisinde olmuştur (Tokgöz, 1962, s. 9).

Demokrat Parti halk kitlelerini peşinden sürüklemeyi başarmış ve halkın desteğini de alarak Köy Enstitülerini iktidarları döneminde kapatmıştır (Avcıoğlu, 1962, s. 3). Kapatılmasından sonra Köy Enstitülerinin kendi dönemi içerisinde faydalı olduğuna ve kıymetlerinin bilinmediğini inanan İsmet

İnönü (“Ve İnönü Köy Enstitüleri”, 1966, s. 6) Köy Enstitülerinin 26. kuruluş yılında Köy Enstitülerinin büyük bir hazine olduğunu ve dönemin önemli simalarından olan Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’i anmış ve ona vefa borcunu bir nebze olsa ödemeye çalışmıştır (“Köy Enstitülerinin 26. Yılı”, 1966, s. 6). İsmet İnönü, Köy Enstitülerinin tekrardan açılmasına önem göstermiş ve enstitülerin açılması gayreti içerisinde olmuştur. Çok partili rejim destekçileri ile köylünün uyanmasını, kalkınmasını istemeyen sömürgeci ortakların egemenliği yüzünden enstitüler uzun süre varlıklarını devam ettirememiştir. İnönü hükümetleri 1960’tan sonra Köy Enstitülerini yeniden açmaya da cesaret edememiştir. Eğitime pozitif bir pencereden bakan *Yön* dergisi, yeniden Köy Enstitülerinin kurulması için büyük bir emek ve çaba sarf etmiştir. *Yön* dergisinin 211. sayısında Köy Enstitülerinin tekrardan açılacağına inanarak 27. kuruluş yılında Köy Enstitülerini anmıştır. Dergi, Türkiye’de tarım alanında köklü değişiklikler yapan enstitülerin bir gün mutlaka yeniden kurulacağına inanmıştır (“17 Nisan, Köy Enstitüleri Günü”, 1967, s. 6).

Kapatılan Köy Enstitülerinin görevi öğretmen okullarına geçmiştir. Köy çocukları da işlevsel eğitim desteklerini kaybetmiştir. Kültürel faaliyetlerin ve tarım uygulamalarının yerini teorik bilgiler almıştır. Bu eğitim sisteminde örnek olarak bir öğretmen kara tahtada teorik olarak gösterilen aşının uygulamalı olarak gösterilmesi için tarım öğretmenini uyarmış, tarım öğretmeni de itirazlarını Talim – Terbiye Kurulu’na iletmesi gerektiğini söylemiştir. Bu açıdan Öğretmen okullarında verilen eğitim ve eğitim kalitesiyle özgünlükten yoksun öğretmenlerin yetiştiği söylenebilir (Şanlı, 1962, s. 2).

5. Köy Enstitülerinin Kapatılması

Köy Enstitülerinde yetişen öğretmenlerin ve öğretmenlerin çalışmalarının sonucunda köylülerin okuma-yazma oranı yükselmiştir. Köylülerin bilgilenmeleri ve uyanışları yüzyıllardan beri halk üzerinde egemenlik kuran grupların hoşuna gitmemiştir (Şahhüseyinoğlu, 2015, s. 130). Milli Eğitim Bakanlığı görevini 7 yıl 5 ay sürdüren Hasan Âli Yücel karşıt görüşte bir hükümetin iktidarı geçmesiyle görevini bırakmış ve yaşanan bu gelişmeler Köy Enstitülerinin kapanma sürecini hızlandırmıştır (Özkan, 2023, s. 125). Köy Enstitüleri kapatılmadan önce özellikle öğretmen ve öğrencilerin komünistlikle suçlandığı görülmektedir. *Vatan* gazetesinin Gönen Köy Enstitüsü öğretmenin tutuklanmasıyla ilgili 7 Ocak 1948 tarihli haber içeriğinde öğretmenin solcu olduğu ve köylülerin de solculuk fikrine bağlı kalması için baskı kurduğu ve öğretmenin sol ideolojideki kitapların dağıtımını da yaptığı belirtilmiştir. Gazetelerde geçen bu tür haberler Köy Enstitülerine ve buradan mezun olan enstitülü öğretmenlere suçlayıcı gözlerle bakılmasına neden olmuştur (Altın, 2019, s. 84).

1950 genel seçimlerinden sonra hükümeti kuran Demokrat Partililerin Milli Eğitim Bakanı Avni Başman Köy Enstitülerinin kapatılması konusundaki baskılara rağmen bu isteği kabul etmeyerek görevinden istifa etmiştir. Başman’ın istifasından sonra DP’li Tefik İleri Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilmiştir. İleri’nin bakanlığa gelmesinden sonra bazı Demokrat Partili milletvekillerin isteği üzerine Köy Enstitülerine yönelik düzenleme çalışmalarına başlanmıştır (Ezer, 2020). Kapatılmadan önce Köy Enstitülerinin karma eğitim sistemi değiştirilmiş ve kız öğrenciler ayrı okullara gönderilmişti. Enstitülere köylü çocukların yanında şehirli çocuklar da alınmaya başlayınca enstitülerin temel sistemi bozulmaya başlamıştır (“Köy Enstitüleri Nasıl Yıkıldı?...”, 1962, s. 10 – 11). Enstitülere yönelik olumsuz eleştiriler DP döneminde artınca Tefik İleri, TBMM’nin 19 Kasım 1951 tarihindeki gizli oturumda Köy Enstitülerini komünistlik ve ahlaksızlıkla suçlamış ve enstitülerde komünist propagandasının yapıldığını, dini yıkmak istediklerini, Türk aile tipine uygunsuz bir hayat sürdürdüklerini, uzaktaki okullara resmi görevlilerin dahi giremediklerini, kız ve erkek çocukların birlikte çalıştıklarını ve enstitüleri ortadan kaldırmakla ülkeye hizmet edileceğini meclis oturumunda ifade etmiştir (Aydoğmuş, 2020, s. 87 – 88). Köy Enstitülerindeki karma eğitime 1950 yılında son verilerek tüm enstitülerdeki kız öğrenciler enstitülerden ayrılmış ve kızlar için dönüştürülen Kızılçullu Köy Enstitüsü’ne yerleştirilmişlerdir. Sonraki yıllarda Trabzon - Beşikdüzü Köy Enstitüsü de Kız Köy Enstitüsüne çevrilmiştir (Akdoğan, 2016, s. 82 – 83).

Köy Enstitülerinin eleştiri aldığı noktalar; sadece köylü çocukların okutulması, şehirden uzak yerlere kurulmaları, karma ve yatılı eğitimin olması, öğrencilerin ağır işlerde çalışarak okulları kendilerinin yapması ve mezun olduktan sonra köylerde çalışma zorunluluğunun yirmi yıl gibi uzun bir süre olması şeklinde sıralanabilir (Özkan, 2021, s. 30). Köy Enstitüleri Sağlık Kolları 1951 yılında kapatılmıştır. 1952 yılında Köy Enstitüleri son mezunları vermiş ve 1953 yılında mezun veremeyen

enstitüler (Eser, 2011, s. 360) 27 Ocak 1954 tarihinde 6234 sayılı yasayla tüm Türkiye’de kapatılmış ve yerini İlköğretmen Okullarına bırakmıştır (Angı, 2019, s. 143).

Sonuç

Türk basın tarihinde önemli bir yer edinmiş olan *Yön* dergisi 20 Aralık 1961 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. Derginin yayımlandığı 1961 yılı Türkiye için çalkantılı geçen bir dönemdir. 27 Mayıs darbesi ile Türkiye’de yeni bir döneme girilmiş ve Cumhuriyet Dönemi’nde darbe ile tanışılmıştır. Bu darbe Türkiye’nin gördüğü ilk askeri darbe olmuştur. Darbeden sonra yeni Anayasa çalışmaları başlamış ve *Yön* dergisinin kurucu isimleri de Anayasa çalışmalarına katılmışlardır. Yeni Anayasa’dan beklentiler daha çok özgürlük yönündedir. *Yön* dergisi ve sonra kurulan siyasi partilerde yeni Anayasa’nın vermiş olduğu serbestlikler çerçevesinde kurulmuştur. *Yön* dergisi sosyal ve kültürel yaşamda önemli bir yere sahiptir. *Yön* dergisi Türkiye’nin önde gelen aydınlarından Doğan Avcıoğlu’nun genel yayın yönetmenliğinde çıkarılmıştır. *Yön* dergisinde Avcıoğlu’nun dışında usta bir yazar kadrosu da görev yapmıştır. *Yön* dergisinin çıkış tarihine baktığımızda 27 Mayıs askeri darbesinden sonra çıkarıldığı görülmektedir ve bu anlamda dergi dönemin siyasi konjonktüründen oldukça etkilenmiştir. Askerî darbenin izleri dönemin gazete ve dergilerinde görülmektedir. Ancak askeri yönetimin baskısından dolayı düşünceler açıkça ifade edilememiştir. *Yön* dergisinde 27 Mayıs ile ilgili makale ve yazılar yazılmıştır. Derginin amacı halka özgürlüklerin verilmesi, ekonomik sorunların çözülmesi, etkili bir dış politika, eğitimde çağdaş ülkelere seviyesine erişilmesi ve işsizlik gibi sorunlara çözüm bulunması gibi konular üzerine çeşitli yazılar yazılmıştır.

Yön dergisinde dönemle ilgili birçok konu işlenmekle beraber eğitim konusu da dergide önemli bir yer tutmuştur. Çağdaş ülkelerin eğitim politikaları incelenmiş ve Türkiye ile kıyaslanmıştır. Türkiye’nin eğitim sorununun çözümü için çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Özellikle milli eğitimin şûraları takip edilmiştir. *Yön*’de öğretmen eylemleri, tutuklanmalar, mahkeme süreçleri, dönemin eğitim anlayışı ve Köy Enstitülerine verilen önem işlenen konular arasındadır. *Yön* dergisi Osmanlı’dan cumhuriyete kadar Türkiye’nin eğitim politikalarını incelemiş ve o güne kadar ki en iyi eğitimin Köy Enstitüleri sayesinde verildiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak Köy Enstitüleri 27 Ocak 1954 tarihinde kapatılmıştır. *Yön* dergisinde kapatılmış olan bu eğitim kurumlarını tekrar açılması için ciddi bir emek ve mücadele vermiştir. Gerek İsmet İnönü, gerek bakanlar ve milletvekilleriyle görüşmelere yapılmış ve bu eğitim kurumlarının tekrardan açılması istenmiştir. Eğitimdeki bu amaçlarını gerçekleştirmek içinde Köy Enstitülerine yönelik 11 Nisan 1962 tarihindeki 17. sayısı özel olarak çıkarılmıştır. Dergide, Köy Enstitülerinin kapatılışı haksızlık olarak ifade edilmiş ve enstitülerin siyasi ideolojiye kurban edildiği belirtilmiştir. *Yön* dergisi 17. sayısının dışında diğer sayılarında da Köy Enstitüleri ile ilgili makalelere yer verilmiştir. Yöncüler, Türkiye’yi düştüğü durumdan ancak Köy Enstitülerinin kurtaracağına inanmışlardır. Köy Enstitülerinin açıldığı ve kapandığı dönemdeki partilerin farklı olması eğitim üzerindeki siyasi etkiyi göstermektedir. Ancak eğitim siyaset üstü bir mesele olup ülkelerin geleceğini etkilemektedir. Enstitülerin amacı 1940’lı yıllarda köyün eğitim sorununu çözmektir. Köye gidecek enstitülü öğretmenlerden beklenti yalnızca eğitim olmayacak, köyü kendi iç dinamiğiyle de geliştireceklerdir. Enstitülerden önce şehirdeki öğretmen okullarından mezun olan öğretmenler köylere gönderilmiştir. Dönemin şartları şehirlî öğretmeni zorlamıştır. Örneğin; ulaşım, eğitim araçlarının eksikliği, okul binasının eksiklikleri, ağır geçen iklim şartlarına öğretmen dayanamamış ve çoğu köyü terk etmiştir. Köy Enstitülerine alınacak öğrenciler sınavla seçilmiştir. Seçilen öğrencilerin de köy çocukları olması tercih edilmiştir. Bundaki amaç köy insanını tanıyan ve köye uyumu kolaylaşacak öğretmenler yetiştirmektir. Köy hayatı iş üzerine kurulu olduğu için Köy Enstitülerinin temel amacı da iş üzerinde eğitim olmuştur. Dersler çoğunlukla bahçede, tarlada, ahırda ve işliklerde uygulamalı olarak işlenmiştir. Devletin üzerine yük olmayan enstitüler kendi okullarını kendileri yapmışlardır. Yiyeceklerini üretmiş ve kıyafetlerini de kendileri dikmişlerdir. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan ekonomik sıkıntılardan çok az etkilenmişlerdir. Çünkü enstitüler üretici bir yapıya sahiplerdi bu da onların ülke ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlamıştır. Enstitülerin temel amaçları arasında köylüyü eğitmek ve tarım alanında geliştirmek önemli bir rol oynamıştır. *Yön* dergisinin bir amacı da Köy Enstitülerinin tekrardan açılmasını sağlamaktır. Bu amaç için dergide çeşitli makaleler ile görüşlere yer verilmiş ve milli eğitimin toplantıları takip edilmiş bu konunun gündeme gelmesi için çalışılmıştır. Köy Enstitülerinin kurucuları arasında yer alan Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç ile ilgili yazılar *Yön* dergisinde yer almıştır. Enstitülere yönelik eleştiriler arasında yer alan komünizm gibi eleştirilere cevap verilmiştir. Enstitülerin kuruluş yıl dönümünde makale ve yazılar yazılmıştır. Köy

Enstitüleri üzerine tez yazmış olan Fay Kirby’de *Yön* dergisinde enstitüler ile ilgili yazılar yazmıştır. Enstitüler kapatılmadan önce CHP ve DP Dönemi’nde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Son dönemlerde enstitüler üzerinde yapılan değişiklikler faydadan çok zarar getirmiştir. Enstitülerin kuruluşunda belirlenen yalnızca köy çocuklarının alınması kuralı kaldırılmıştır. Karma eğitime son verilmiş ve eğitim programları değiştirilmiştir. Köy Enstitülerinde yapılan bu değişiklikler enstitülerin sonunu hazırlamıştır. Enstitüler kapatılmadan önce mecliste CHP ve DP arasında tartışmalarda yaşanmıştır. İki partinin siyasi bakışları eğitimde yansımış ve enstitüler 27 Ocak 1954 tarihinde İlköğretmen okullarıyla birleşerek faaliyetlerine son verilmiştir.

Yön dergisinin birçok sayısında Köy Enstitülerinin faydaları anlatılmıştır. Türkiye’nin eğitim alanında bulunduğu durumdan daha ileriye ancak Köy Enstitüleri sayesinde gideceği yine dergide çeşitli yazılarda kaleme alınmıştır. Ancak *Yön* ne kadar çabalayıp uğraşmışsa da Köy Enstitülerinin tekrardan açılmasını sağlayamamıştır. Bugünün Türkiye’sinden 1940’lı ve 1950’li yıllara baktığımızda Köy Enstitülerinin tarım ülkesi olan Anadolu’yu birçok yönden geliştirdiğini söyleyebiliriz. Köy Enstitülerinin açılmasından umutların kesildiği bir dönemde adı Köy Enstitüsü olmayan ama benzer çalışmalara sahip bir eğitim kurumunun açılması istenmiş ama bu eğitim kurumunda açılmamıştır. Köy Enstitüleri kapatıldıktan sonra köylerde verilen eğitim teorik düzeyde kalmış yetişilen öğretmenler aynı bilgileriyle şehir ve köylerde eğitim vermişlerdir.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- Akyüz, Y. (2009). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2009*. Pegem Akademi,
- Angı, H. (2019). *İvriz’den Cumhuriyet’in Başkentine Bir Köy Enstitülünün Anıları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Babahan, A. (2009), Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Köy Enstitüleri. *Alternatif Politika*, 1 (2), 194-226. Erişim 31 Temmuz 2024, <https://alternatifpolitika.com/makale/bir-sosyal-politika-projesi-olarak-koy-enstituleri>
- Basmacı, G. (2019). *Türk Siyasal Tarihi (1923-2018) Tek Parti ve Koalisyon Hükümetleri Döneminde Basın Yasaları ve Basın Özgürlüğü*. Urzeni Yayınevi.
- Çorakbaş, F. K. ve Yeşilbaş, A. D. (2016). Köy Enstitüleri, Bauhaus ve Eğitimin Mekânı. Kocabaş K. (Ed.), Eğitim Reformu İçin Arayışlar Balçova Belediyesi Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği 16-17 Nisan 2016, Nasıl Bir Eğitim Reformu? Sempozyumu. (s. 123-138), Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Eser, G. (2015). *Arişye Köy Enstitüsü’nün Sapanca Gölü ve İzmit Körfezi’ndeki Balıkçılık Çalışmaları*. Selvi, H. ve Çelik, M. B. (Ed.), Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri. (Cilt 3), (s. 1231-1242), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Ezer, F. (2020). Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi. *Belgi Dergisi*, 2 (19), 1786-1804. Erişim 30 Temmuz 2024, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/935683>
- Fedai, C. (2018), Ahmet Oktay’ın Gözünden 1960’larda Türk Basınında Siyasi Kamplaşma. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (11), 215-239. Erişim 29 Temmuz 2024, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/495761>
- Gencer, T. (2020), Yön Dergisinin Gölgesinde Bir Yayıncılık Faaliyeti: Yön Yayınları. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 13 (45), 918-933. Erişim 25 Temmuz 2024, <https://johschool.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=989a1bdc-cf16-4774-8712-c7860a79e851.pdf&key=41980>
- Giorgetti, F. M. ve Batır, B. (2008). İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Dönemi’nde Eğitim Politikaları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 7 (13-14), 27-56. Erişim 25 Temmuz 2024, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9826>

Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 172-194. Erişim 27 Temmuz 2024, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3305>

Karakaş, M. (2003). Kemal Tahir'in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına. Eğribel, E. ve Özcan, U. (Yay. Haz.), *Bozkırdaki Çekirdek: Köy Enstitüleri Tartışmalarına Farklı Bir Bakış*. (s. 224-241), Kızıl Elma Yayıncılık.

Özdemir, H. (1986). *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı Yön Hareketi*. Bilgi Yayınları.

Özdemir, H. (1993). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Rejim ve Asker İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*. İz Yayıncılık.

Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*. İletişim Yayınları,

Şahhüseyinoğlu, H. N. (2015/a). *Köylünün Güneşi*. Ürün Yayınları.

Şahhüseyinoğlu, H. N. (2015/b). *Onurlu Direniş Çileli Yaşam*. Ürün Yayınları.

Turan, Ş. (2002). *Türk Devrim Tarihi V Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)*. Bilgi Yayınevi.

Tezler

Akdoğan, E. M. (2016). *Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi*. [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Altın, F. Ö. (2019). *Köy Enstitülerinin Kapatılmasında Yazılı Basının Rolü: Gündem Belirleme Kuramı Kapsamında Ulus ve Vatan Gazetelerinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aslan, H. (2023). *Cumhuriyet Gazetesi'ne Göre Eğitim ve Kültür Faaliyetlerinin Kamuoyuna Yansımaları (1930-1935)*. [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aydoğmuş, M. (2020). *Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme-Eskişehir Çifteler Örneği*. [Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Barkın, E. (2011). *Yön Dergisi Yazılarında Demokrasi Anlayışı*. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bastık, H. (2020). *Babalık Gazetesinde Eğitim Alanındaki Gelişmeler (1923-1952)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bilici, İ. (2021). *Vesayetçi Demokrasi Kavramı Bağlamında Yön Dergisi'nin Nitel Bir Analizi* [Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çiçek, A. C. (2013). *Türk Siyasal Yaşamında Yön Dergisi (1961-1967)*. [Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Demir, H. A. (2021). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Reformları (1925-1935): Mustafapaşa Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Kapadokya Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Dikici, M. (2007). *Yön Dergisi ve Türk Dış Politikası*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Eser, Gülşah. (2011). *Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü: Özgün Arşivi Işığında Göl Köy Enstitüsü*. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Gut, E. (2020). *Yön Dergisinde (1961-1967) Edebiyat Üzerinde Bir İnceleme*. [Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kaplan, E. (2017). *Cumhuriyet Döneminde Kırsal Kalkınma Politikaları Örnek Bir Model: Köy Enstitüleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kuşci, A. (2021). *Türk Eğitim Tarihi (1923-1950)*. [Doktora Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özkan, G. (2021). *Genç Cumhuriyet'in Mirası Köy Enstitülerinde Toplum Sağlığı Eğitimi*. [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özkan, Ş. (2023). *Köy Enstitüsü Oluşundan Kapanışına Kadar Pamukpınar'ın Hafızasından Bize Kalanlar*. [Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sürer, E. (2018). *Türk Solu İnşasında Yön Hareketi*. [Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Topuz, E. (2022). *Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerin Kendi Aile Yaşamında Çocuk Ebeveyn İlişkileri Üzerindeki Etkileri*. [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yüksel, M. (2019). *Beşeri Sermaye Yatırımı ve Köy Enstitüleri Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi], YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sürekli Yayınlar: Dergiler

Avcıoğlu, D. (1961, 20 Aralık). Kemer Sıkılım.... *Yön Dergisi*, (1), 3.

Avcıoğlu, D. (1962, 17 Ekim). Cepheler Beliriyor. *Yön Dergisi*, (44), 3.

Bahadınlı, Y. Z. (1966, 22 Nisan). Köy Enstitüleri ve Taş Köylüler. *Yön Dergisi*, (160), 12.

Eralp, N. (1965, 16 Nisan). Köy Enstitülerinin 25. Kuruluş Yılı. *Yön Dergisi*, (107), 8-9

Eyüboğlu, S. (1961, 20 Aralık). Neden Köy Enstitüsü?. *Yön Dergisi*, (1), 16.

Eyüboğlu, S.. (1962, 11 Nisan). Köy Kadınlığı ve Eğitim.... *Yön Dergisi*, (17), 12.

Şanlı, M. (1962, 3 Ocak). Köy Enstitüleri. *Yön Dergisi*, (3), 2.

Timur, T. (1962, 14 Şubat). Rejimin Gizli Hastalıkları Liderimiz Var Mı?. *Yön Dergisi*, (9), 13.

Tokgöz, T. (1962, 22 Ağustos). Yarının Köy Enstitüleri. *Yön Dergisi*, (36), 9.

Bildiri. (1961). *Yön Dergisi*, (1), 12-13.

Yön'ün Akisleri, (1961). *Yön Dergisi*, (2), 9.

Nasıl Bir Eğitim Sistemi. (1962). *Yön Dergisi*, (8), 10-11.

Eğitim. (1962). *Yön Dergisi*, (10), 5-8.

Köy Enstitüleri Nasıl Yıkıldı?.... (1962). *Yön Dergisi*, (17), 10-11.

Köy Enstitülerinin Temeli Olan Düşünceler. (1962). *Yön Dergisi*, (17), 12-14.

Köy Enstitülerinin 26. Yılı. (1966). *Yön Dergisi*, (160), 6.

Ve İnönü Köy Enstitüleri. (1966). *Yön Dergisi*, (168), 6.

17 Nisan, Köy Enstitüleri Günü. (1967). *Yön Dergisi*, (211), 6.

Resmi Yayınlar

Köy Enstitüleri Kanunu, (1940). *T.C. Resmî Gazete*, (4491, 22 Nisan 1940).